

EBU EYYÛB EL-ENSARÎ'NİN BİR
ÂYETLE İLGİLİ YORUMU VE İSTAN-
BUL'UN FETHİ

Doç. Dr. Arif YILDIRIM

1943'te Trabzon-Çaykara'da doğdu. 1979'da mezun olduğu Erzurum İslâmî İlimler Fakültesine öğretim görevlisi olarak girdi. 1995 yılında Kelam dalında Allah'ın Tekvin Sıfatı konulu doktorasını tamamladı. 2000 yılında Kelam doçenti oldu. Halen bu görevini sürdürmektedir.

Basılmış birçok makalesi bulunmaktadır. Adı geçen doktora tezi ve Kelam Bilimi Açısından Şeytan ve Yedi Sorusu adlı eseri basılacaktır. Eoli ve dört çocuk babasıdır.

GİRİŞ

1.İstanbul'u fethetmek üzere Araplar tarafından yapılmış seferlerden birine katılan ünlü sahabe Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin göremediği, fakat Osmanlı Türklerine nasip olan İstanbul'un fethinin 550. Yılı münasebetiyle, Eyüp Belediyesi Başkanlığınca yedinci si düzenlenen sempozyuma, onun (Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin) Bakara suresinin 195. Ayetine verdiği manayı biraz ayrıntılı olarak ele alan ve günümüz şartlarına göre bazı noktalara dikkat çeken bir tebliğ ile katılmayı uygun gördük. Etrafımızda işgal, istila ve yağmaların hüküm sürdüğü bir dönemde düzenlenen bu sempozyum, ibret alma ve süper devletlerin harp gücüne bir an evvel malik olma gereğinin bilincine ermede bir motivasyon katkısı sağlayabilirse hedefine ulaşmış sayılacaktır. Çünkü bazen bir ülkeyi korumak, onu fethetmekten daha zor olabilir. Günümüz Türkiye'si ve özellikle İstanbul bu durumdadır. Devlet, millet ve ordu el ele vererek ülkemizin başı İstanbul'u ve gövdesi Anadolu'yu korumak, kollamak ve ülkeyi çağın tekniğine sahip hale getirmek için Türkiye'nin beklemeye tahammülü yoktur. Bunun sağlanmasında manevi değerlerin katkısının büyük olacağına inanıyoruz.

2.Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin hayatından önemli çizgiler: Ebû Eyyûb el-Ensarî, hayatı; Peygamber'e hizmet, muhabbet ve onun için nöbet tutmak ve İslam için cihat etmek ile dolu olan asker bir sahabidir. Hicrette Hz. Peygamberi ve ailesini aylarca evinde misafir etmiş, tehlikeli yerlerde bir muhafız asker gibi onu korumak üzere nöbet tutmuştu. Peygamber dönemindeki bütün savaşlara aktif bir şekilde katılarak sancağını taşıdığından "Mihmandar-i Peygamberî" unvanını almış, daha sonra da hiçbir savaştan geri kalmamıştır. Hz. Osman devrinde, Muaviye ile beraber Kıbrıs'ın fethi seferine katılmıştır. Antlaşmayı bozarak cemaatten ayrılmaya ve zulmetmeye şiddetle karşı olması dolayısıyla Cemal ve Siffin vakalarında Hz. Ali'nin yanında yer almakla birlikte, hep barış ve birliği hedef aldığını gösteren mütedil davranışlarıyla da tarafların güvenini kazanmıştır. Buna paralel olarak, şu vakalar birer örnek olarak verilebilir. O, Cemal vakası sırasında Üsâme b. Zeyd'i öldüresiye döven Ali taraftarlarının elinden güçlkle kurtararak evine götürün üç kişiden biridir. Nehrevan vakasında isyan-

dan vazgeçmeleri için Haricîlere nasihat vermiş ve bir kısım Haricî kumandanlarını Ali tarafından kendisine verilen rey ve eman (can güvenliği) sancağının altına iltihak etmeye ikna etmeyi başarmıştır⁽¹⁾. Nihayet, Hz. Ali'nin ölümünden sonra evelce karşısında savaştığı Muaviye'nin Hz. Hasan ile barış yapması suretiyle İslam birliğinin yeniden sağlanması üzerine, Muaviye'nin İstanbul'un fethi için tertip ettiği iki seferden ikisine de katılmış ve bu iki seferden, değişen rivayetlere göre, 49/669, 50/670, 52/672 veya 55/675'te⁽²⁾ vuku bulan ikincisine, 80 yaşlarında olmasına rağmen katılmış; ancak İstanbul'un fethini göremeden bu sefer sırasında bir rivayete göre dizanteriden, başka bir rivayete göre ok isabet etmesinden şehit olarak vefat etmiş ve vasiyeti üzerine surların dış kısmına gömülmüştür. Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin bu sürekli cihat anlayışında etkili olan başlıca husus, onun cihadı emreden diğer sarih Kur'an ayetleri yanında "kendi elleriniz ile tehlikeye atılmayınız" mealindeki ayette geçen "tehlûke" ifadesini, sivil ve askeri kısımlardan oluşan milli savunmayı ihmal veya terk şeklinde yorumlamış olmasıdır.

3.Umumiyetle kaynaklar Hz.Peygamber'in, Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin evinde misafir kaldığını belirtir. Dolayısıyla "Musavver Dairetü'l Meârif" adlı Ansiklopedi'deki "Hz. Peygamber'in, babası Zeyd'in evinde misafir kaldığı"⁽³⁾ yolundaki beyan, "babasından kendisine kalan evde" anlamında değil ise, ya bir zühul eseri veya son derece zayıf bir rivayet olmalıdır.

4.Cihat hakkında kısa bir bilgi: Konumuzun temel kavramını oluşturması dolayısıyla cihat kelimesi ile ilgili bir ön bilgi vermemiz uygun olacaktır.

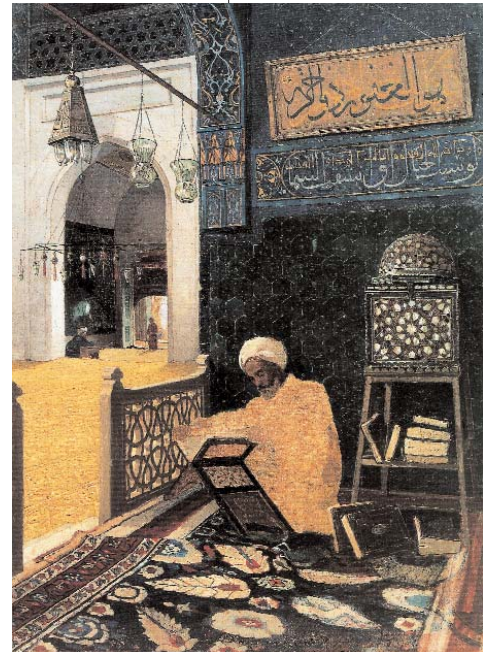
Kur'an-ı Kerim'de geçen *cihad* kelimesi, en başta meşru/nizamî ordu eli ile icra edilen askerliği, sonra da bütün millet fertlerinin, devletin ve meşru ordunun görevini yürütebilmesi

(1) El-Eş'ari, Ebu'l Hasan Ali b. İsmail, *Makalatü'l İslamiyyin*, Helmut Ritter Tashihi, Wiesbaden, 1980, 3. Baskı, s.129-130; Karşılaştırmız. Ahmed Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ*, İst. 1331, VII, 117.

(2) Algül, Hüseyin, TDV Ansiklopedisi, "Ebû Eyyûbi Ensarî" maddesi, X, s.124.

(3) Krş. Musavver Dairetü'l Meârif, İst. 1332, I, 536.

Resim 1; Osman Hamdi Bey, Kur'an tilavet, Sabancı Koleksiyonu S,245 İstanbul 1995

(4) En-Nisa 4.79.

(5) Bakınız: el-Maverdi, Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed, *en-Nüket ve'l Uyyûn*, Beyrut 1412/1992, I, 253; Fahrüddin er-Razî, *et-Tefsîr'ul Kebîr*, Mısır 1357/1938, V, 149-150; *el-lusi, Şihabuddin Mahmud, Ruh'u'l Meâni*, Beyrut 1398/1978, I, 77; Siddîk Hasan Han, *Feth'ul Beyyan*, Kahire 1965, I, 313.

(6) Bu 16 hadis kaynağının adları için bkz. Es-Suyûtî, Celaleddin, ed-Dürri'l Mensûr, Beyrut, tarihsiz. I, 207.

için yapması gereken her türlü katkıyı ifade eder. Dolayısıyla cihat; devlet-millet-ordu işbirliği ile gerçekleşen ve bu üç kesimin varlık ve bekasını sağlayan millî savunmayı, yani gereğinde fiilen orduya katılma, fiili durum gerekmediği takdirde de fiili duruma hazır ve müteyakkız bulunma vazifesini ifade eder. Fitne ve fesada karşı emniyet supabı, cihattır. Allah'ın koyduğu tabii bir kanundur: *Eskiyen çürür, yerine yenisi gelir*. Cihat, sürekli yenilenme ve var olma mücadelesidir. "*Cihat, kıyamete kadar sürecektir.*" mealindeki hadis, Müslümanların askerî yönden güçlenmelerinin kan dökmeyi, zulüm ve istilayı değil; kan dökme tehlikesini önleme, din, vatan ve namuslarını ve barışı korumayı öğütlemektedir. Nitekim bahsimize konu olan ayetin devamındaki "*İyilik edin; şüphesiz yoktur ki Allah iyilik edenleri sever*" ifadesi de savaşın insanca davranma şartı ve barış ve huzuru gerçekleştirme gayesi ile yapılması gereği uyarısında bulunmaktadır. Şu halde cihat, haklı yalnız kuvvette görenlere karşı bir denge unsuru olarak, vakî tecavüzü önleyici meşru müdafaa hakkını, ahlakî kayıtlara bağlı kalarak kullanma vecibesidir. Böyle bir cihadın gerçekleşmesi için, her şeyden önce, kişinin kendisindeki kötülük yapma eğilimlerine iradesiyle karşı koyması, nefesine hakim olması lazımdır.

Tebliğimiz iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunların birincisi, ünlü sahabî Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin, başkalarının farklı bir şekilde yorumladıkları Bakara sûresi'nin 195. Ayetinde geçen "tehlûke" kelimesi ile ilgili yorumu ve buna dair bazı değerlendirmeleri; ikincisi, onun bu yorumu ile bağlantılı olarak, İstanbul'un fethi seferine çıkmasını ve bunun düşündürdüğü bir takım hususları konu almaktadır.

I. EBÛ EYYÛB EL-ENSARÎ'NİN BİR AYETLE İLGİLİ YORUMU

Kur'ân-ı Kerim'in ikinci sûresi olan Bakara sûresinin 195. Ayetinde mealen "*Allah yolunda harcamın; kendi elleriniz ile tehlikeye atılmayın ve iyilik edin. Şüphesiz yoktur ki Allah iyilik edenleri sever*" buyurulmaktadır.

1. Ayetle ilgili yorumlar:

a) *Tehlike*, genel bir kavramdır. İnsanın canı, malı, namusu, dini, vatanı ve milleti için söz konusu olabilir. Tehlikeler için çeşitli sebepler bulunabilir. İnsanın sorumluluk alanı-

na giren tehlikeler, onun özgür iradesini kullanma imkânına sahip bulunduğu alanlardadır. Söz konusu ayet, insanın iradesiz ve kader kurbanı olmadığını, tam tersine tehlikelerden korunmasının imkân ve çarelerinin kendi elinde bulunduğunu, dolayısıyla bunları doğru kullanması gerektiğini, doğacak sonuçlardan kendisinin sorumlu olduğunu açık bir biçimde vurgulamaktadır. Nitekim, "*Sana gelen kötülük kendindedir.*"⁽⁴⁾ mealindeki ayet, Bakara 195. ayetteki icmalî ifadeyi tafsil eder mahiyettedir.

b) Ayetin inişinden itibaren, başta sahabe ve onları takip edenlerden olanlar olmak üzere, tefsirciler ve yorumcular genel olan *tehlike* kelimesine, güncel olay ve koşulların da etkisiyle önemlilik gösteren bir takım özel veya genel anlamlar verme gereğini duymuşlardır. Bu anlamların başlıcaları şunlardır :

- Savurganlık ve cimrilikten sakının.
- Gücünüz yoksa savaşa girmeyin.
- Hazırlıksız yola çıkmayın.
- Allah'ın bağışlamasından ümit kesmeyin.
- İyiliklerinizin sevabını yok edecek davranışlardan uzak durun.
- Bunlardan ve benzeri her türlü tehlikeden kendinizi koruyun.⁽⁵⁾

Fakat, Ebû Eyyûb el-Ensarî söz konusu ayette geçen ve sakınılması istenen tehlikeye, ayetin iniş sebebine dayanarak özellikle "*savaşa hazır olmama*" manasını vermiştir. Bu muhterem sahabinin hemen bütün savaşlara katıldıktan sonra nihayet 80 yaşlarında sevgili yurdu Medine'yi, aile ve akrabasını bırakarak İstanbul'un fethi seferine katılmayı bir vazife bilmesinde böyle bir manayı anlamasının başlıca etken olduğu şüphesizdir. Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin ayete verdiği manayı anlatan hadisi, Buharî ve Müslim'in dışındaki kalan hemen bütün hadis ve tefsir kaynakları nakletmektedir.

Başta Tirmizi(ö. 279-892) olmak üzere 16 otantik hadis kaynağının naklettiği hadise göre⁽⁶⁾, Hz. Ebû Eyyûb el-Ensarî, tebliğimize konu olan yorumunu, İstanbul'un bir muhasarası sırasında, sonradan kendi adını alacak olan Eyüp civarında yapmıştır. Hâdise şöyledir: Bir rivayete göre Halid b. Velid'in oğlu

Abdurrahman'ın, başka bir rivayete göre Süfyan b. Avf'ın kumandasındaki İslam ordusu İstanbul'u kuşatmış, kuşatma aylarca sürmüştü. Bir gün Rum ve İslam orduları savaşmak üzere karşılıklı saflar oluşturmuşlardı. Henüz savaşın başlamadığı bir anda İslam ordusundan bir er, kumandan ve arkadaşlarına danışmadan, birden düşman saflarının arasına atılmıştı. Kritik manzarayı dehşetle seyreden İslam askerleri "Sübhanallah, göz göre göre kendisini apaçık tehlikenin içine saldı!" demekten kendilerini alamamıştı. Bunun üzerine, İslam ordusu içerisinde bulunan yaşlı Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari söz alarak şunları söylemiştir: Tehlike, düşman saflarına kahramanca saldırmak değildir. Bakara sûresinin "*kendi ellerinizle tehlikeye atılmayın*" mealindeki ayetini bu şekilde yorumluyorsanız, yanılıyorsunuz. Ayetin dikkat çekmek istediği asıl tehlike, galibiyet ve hakimiyeti sağlayacak ve koruyacak orduya ve mühim-mata sürekli olarak sahip ve savaşa hazır halde bulunmaktır. Bu ayetin, en başta böyle bir tehlikeye dikkat çekmek için Hz. Peygambere indirilişinin sebebi ise, biz Ensar'ın Peygamberle görüşmeden, kendi aramızda yaptığımız şu konuşma olmuştur: "Biz mallarımızı ve canlarımızı ortaya koyarak Hz. Peygambere ve arkadaşlarına yardım ettik. Bu sayede İslam dini ve Müslümanlar düşmanlarına galip ve hakim hale gelmiş bulunmaktadır. Artık aile ve mallarımızın başına dönüp onları kalkındırmak ve geliştirmekle meşgul olabiliriz."

İşte bunun üzerine söz konusu ayet indirilerek, Müslümanların tamamen kendi aile ve mallarına yönelmeleri ve bunlarla meşgul olurken, insan unsuru ile ve ekonomik olarak orduya ve devlete katkıda bulunmayı ihmal etmeleri durumunda güven ve huzura kavuşmaları bir yana, kendileri ile birlikte topluluklarını da tehlikeye atmış olacakları uyarısında bulunulmuştur. Çünkü bu takdirde Müslümanların orduları zayıflayacak ve bunu fırsat bilen düşman, ordusunu güçlendirmeye hız verecek, daha sonra Müslümanların ülkesine saldırarak burayı işgal edeceğinden, onları, ailelerini barındırmaya ve mallarına sahip olmaya vesile teşkil edecek bir vatan mahrum edecektir. İşte diyor, Ebû Eyyûb el-Ensari, mezkûr ayetin dikkat çektiği birinci ve en büyük tehlike budur.⁽⁷⁾ Ebû Eyyûb el-Ensari'nin ayetten anladığı bu manayı şair "Hazır ol ceng ü cidale - İster isen

sulh ü salah" mısraları ile çok veciz bir şekilde özetlemiştir.

2. Bu yorumlarla ilgili değerlendirmeler:

a) Ebû Eyyûb el-Ensari'nin verdiği mana hususi değil, diğer bütün tehlikeleri kapsayacak niteliktedir. Şöyle ki: Mezkûr ayet, cihadı terk veya ihmal etmenin doğuracağı tehlikelere dikkat çekmektedir. Cihat en başta mal ve canla olur. Her ikisinin gayesi de canı korumaktır. Canın korunması, mülkün korunmasına bağlıdır. Şu halde malî ve nefsi cihad ilk aşamada mülkü, son aşamada mülkte barınacak olan nefsi ve nefsin muhtaç olduğu malı korumayı hedefler. Bir miktar mal ve nefis, çok miktar mal ve nefsin ve bunların barınıp yaşayacağı mülkün/vatanın korunması uğruna harcanmaz ise, bütün mal ve canlarla birlikte onların barınacağı mülkten de mahrum kalınır. Şimdi bu açıklamanın ışığında tefsircilerin bahsettikleri hususi tehlikelerin Ebû Eyyûb'un verdiği umumî mânânın kapsamına girdiklerini görelim.

Savurganlık ve cimrilik, mal ve canla cihadı olumsuz yönde etkiledikleri, cihadı terk veya ihmale götürdükleri için tehlikelidirler.

Güçsüz olarak savaşa girmek tehlikelidir. Çünkü, can, mal ve mülk kaybına sebeptir. Savaşmama durumunda teslimiyet söz konusudur. Sizi siz yapan değerlerden mahrum bir hayat ve buna tahammül etmek tehlike değilse mesele yoktur. Kaldı ki teslim olanlar da her zaman yaşatılmayabilir. O halde canı ve malı tehlikeden korumayan bir teslimiyet veya kaçış, tehlikeden kurtarıcı değildir. Böyle bir tehlikeyi önlemenin çaresi savaş gücüne sahip olmak, yani cihada hazır bulunmaktır.

Azıksız yola çıkma tehlikesinin çaresi, azıklı yola çıkmaktır. Bunun için de canı mal ile korumak, yani malî cihat söz konusudur. Can, mal ve yolun zemini (alt yapısı) güvenli

(7) Et-Tirmizi, Ebû İsa Muhammed, Sünen, *Tefsir'ul Kur'an*, 3, Hadis No: 2972; El-Vahidi en-Neysaburi, Ebu'l Hasan Ali b. Ahmed, *Esbabü'n Nüzul*, Mısır 1387/1968, s.30.

Resim 2; Ebu Eyyub el-Ensari'nin türbesinin içten görünüşü (700. yıl'da İstanbul'daki Mimarî Eserler, s. 93, İstanbul Valiliği, 2000)

(8) El-Kasimî, Muhammed Cemalüddin, *Mehasinu't Te'vil*, 1376/1958, III, 481-482.

(9) El-Kasimî, Muhammed, a.g.e, s.481-482.

(10) En-Nisa 4, 102.

(11) El-Enfal 8, 60-61.

vatandır. O halde bunlar için de yine malla ve canla cihat lazımdır.

Allah'ın bağışlamasından ümit kesmek de canı ve onu kurtaracak malı tehlikeye atmaktır. Zira, ümidini yitiren kişi, yaşamaktan ve onun sebep ve şartlarına başvurmadan zevk almaz; dolayısıyla bu da can ve mal ile cihadı terk veya ihmal etme tehlikesine götürür.

Buraya deprem tehlikesini de ilave etmemiz yerinde olur. Deprem tehlikesine düşmek için akla gelen ilk şart, deprem bölgesi olmayan yerlere yerleşmek; ikinci şart ise binaları depreme mukavemet edecek sağlamlıkla yapmaktır. Dolayısıyla her ikisi de insan hayatını güvence altına alma vesileleri olan vatan ve infak ile alâkalıdır.

Öyle ise vatanın işgal ve istila edilme tehlikesi ortadan kaldırılır ise, diğer tehlikeler de bir şekilde bertaraf edilmiş olur. Lâkin, bu tehlike gerçekleşmiş ise toplumda ailevî, malî, ahlakî vs. güven ve huzur da tehlikeden kurtulamaz. Çünkü sağlam ve donanımlı bir ordu kurabilmek için, sağlıklı ve varlıklı askerlere ve vatandaşlara sahip olmak, bu da her türlü tehlikeden kurtulmuş olmakla gerçekleşir. Dolayısıyla *tehlikeye* özel manalar veren tefsirciler yorumlarında isabetli görünmemektedirler.

b) Ebû Eyyüb'ün verdiği mananın hususî olduğunu sanan Tefsirci El-kasimî, konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir: Hz. Ebû Eyyüb el-Ensari'nin, ayetin indirilişi ile ilgili görüşü, tehlike lafzının umumuna değil, sebebin hususiliğine kail oluşu dolayısıyla olabilir. Yahut bu yorum, ayetin, tek kişinin düşman cemaatine saldırması konusunda indirildiğini zannedenlerin görüşünü reddetmek içindir. Anlaşılan da budur. Değil ise tehlike lafzı bütün tehlike neylerini içerir ve ayetin bir sebep dolayısıyla inmiş olması, tehlikenin o sebebe hasrolunmasını gerektirmez.⁽⁸⁾ Öte yandan, Kur'an lafzı umumi ise, Allah'ın emirlerine itaat etmek, ancak varit olan bu umumi ifadenin gereğini yerine getirmekle olur. Bu açıdan bakıldığında bahsimize konu olan ayetteki "tehlike" lafzı umumi olduğundan, Allah'ın emrine itaat, lafzı bu umumi manası ile almakla gerçekleşir. Öte yandan el-Kasimî mezkûr ayeti Hz. Ebû Eyyüb el-Ensari'nin son derece isabetle yorumladığı gibi, cihadı terkten ibaret *en büyük tehlikeye karşı uyarıcı olmak* manasından alarak, mazeretler üreten ve kolaylıklar gösteren bir ayet duru-

muna getirmek suretiyle, âdeta İslam'ın ruhuna hiç uymayacak şekilde, pasifize etmiş ve ayetin şunlar gibi mazeretler dolayısıyla birtakım ruhsatları bildirmek üzere geldiğini iddia etmiştir: "1) Savaşçı, nefisinden endişe ederse cihatta hezimet caizdir. 2) Görevliler canlarından korkuyorlarsa marûf ile emri terk edebilirler. Çünkü her iki durum da nefsi tehlikeye atmaktır. 3) Devlet, vatandaşların hayatından korktuğu takdirde, gayri Müslimler ve isyancı kuvvetlerle barış yapabilir. Nitekim Hz. Peygamber, Hz. Ali ve Hz. Hasan böyle yapmışlardı. 4) Tehlike varsa mal karşılığı barış yapmak caizdir."⁽⁹⁾

Halbuki, *mazeretlerin kolaylaştırmayı celbettığı*, yaygın olarak bilinen bir hukuk kaidesidir. Bu durum, başka bir çok ayette kâfi derecede anlatılmıştır. Dolayısıyla bahis konusu ayetin çok özel bir durumu olmalıdır. Bu da ancak Ebû Eyyüb el-Ensari'nin getirdiği yorumla gerçekleşebilir.

O halde Ebû Eyyüb el-Ensari'nin verdiği manayı hususi sanan El-Kasimî'nin ayetten çıkardığı sonuçlar da Ebû Eyyüb'ün yorumu karşısında cılız kalmaktadır. Çünkü; a) Cihatta hezimet, kaçılıp sığınılacak ve sağ kalınacak bir güven ortamının bulunması durumunda bir yarar sağlar. b) Mârufu emretmenin tehlikeli olması malı,canı ve vatani koruyacak bir güce sahip bulunmamanın sonucudur. c) Korkuyla yapılan barış, düşmanı sindirecek güce sahip olmamanın sonucudur ve tehlikeli tâvizler içermekle mâlûldür. d) Mal karşılığı barış da sürekli bir güven vesilesi değildir ve sürekli barışı temin eden cihat yolunda infakta bulunmamak suretiyle savaşa hazır olmamanın bir sonucudur.

Hz. Ebû Eyyüb el-Ensari'nin mezkûr ayete getirdiği yorumu şu mealdeki ayetler de desteklemektedir: "...Silahlarımı ve zırhlarımı takımsınlar/tebdirlerini alsınlar...Kâfirler sizin silahlarınız ve eşyanızdan gafil kalmanızı gönülden arzularlar ki birden üzerinize saldırınsınlar..."⁽¹⁰⁾ ; " Olanca gücünüzü kullanarak Allah'ın düşmanlarını ve sizin düşmanlarınızı korkutup sindirecek şekilde kuvvet hazırlayın. Sen (bu şekilde hazırlıklı ol da) şayet onlar barışa eğilim gösterirlerse sen de barışa eğil ve Allah'a güven."⁽¹¹⁾ ; " Söyle ey Peygamber! Eğer atalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, kandaşığınız mallar, kesada uğramasından kork

tuğunuz ticaret ve hoşlandığınız evleriniz, Allah'tan, Peygamberinden ve Allah'ın yolunda savaşmaktan size daha sevgili ise, Allah'ın (bu davranışınız sebebiyle hak ettiğiniz akıbetinizle ilgili) nihai hükmünü getirmesine kadar bekleyiniz."⁽¹²⁾ ; "Ey inananlar! Size, acıklı azaptan sizi kurtaracak olan bir kazanç yolunu göstereyim mi? Allah'a inanır ve Allah yolunda canlarınız ve mallarınız ile mücadele edersiniz. İşte bu, biliyorsanız, sizin için daha hayırlıdır."⁽¹³⁾ Meallerini verdiğimiz bu ayetlerde; çağın gerektirdiği savaş tekniğini îmal ve ihzar etmeme, mevcut silahları kullanacak askeri personeli bulundurmama, plân ve taktik yapmama ve saldırıya uğrama gibi tehlikelere karşı en sağlam tedbirin, düşmanın silahından daha üstün silaha sahip bulunmak olduğuna ve barışın uzun süreli olmasının ancak bu yolla sağlanacağına, mal ve canla cihadın terk veya ihmal edilmesi durumunda tehlikeli sonucun kaçınılmaz olacağına, inanç temeline dayalı olarak mal ve canla cihadın maddi-manevi acı sonuçlardan kurtuluşa götürmesi itibarıyla daha kazançlı kılacağına dikkat çekilmektedir.

İşte Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin "kendi ellerinizle tehlikeye atılmayın" mealindeki ayete getirdiği bu yorum, İstanbul'u fethetmenin ve kıyamete kadar koruyabilecek güce sahip olmanın anahtarıdır ve yukarıda birkaçına örnek verdiğimiz cihat ayetlerinde ifadesini bulan askerlik sanatının her çağda geçerli pozitif kanunları ile tamamen örtüşen kapsamlı bir yorumdur.

Hız. Peygamber, Hendek savaşı ile mevzii savunma, istihkâm kazma, tabya şeklinde savunma, Tebük seferi ile de önceden tedbir alma ve düşmanı merkezden uzak yerlerde karşılama savaş örneğini sergilemiştir. Sahabe, bu savaş taktiklerini daha da ileriye götürerek, düşmanın gelmesine fırsat vermemek için, kendileri düşman ülkesine giderek savaşmışlardır. Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin önce Kıbrıs'ın⁽¹⁴⁾ ve sonra İstanbul'un fethi seferlerine katılması bu taktiğin tipik örneklerinden sadece ikisidir. Fatih, bu ruhun yetiştirdiği bir dehadır. Kur'an'ın mesajı, Peygamber ve sahabesinin taktiği böyle iken, bu mesaj ve onun önerdiği tedbiri almayarak, İslam yurdunu düşmanlarına çiğneten Müslüman adlı milletler, Peygambere ve Allah'a isyan ve vatana ihanet içerisindeydiler. Merhum kif bunlar için:

"Ne hüsrandır ki Şarkın, ben vefasız, kansız evladı Serapa Garba çiğnettim de çıktım hâki ecdadı."

demektedir.

II. İSTANBUL'UN FETHİ

Tebliğimizin bu bölümünde, başından beri Müslümanlarda İstanbul'un fethinin bir mefkûre haline gelmesinde etkili olan motiflerle İstanbul'un fethi ile ilgili bir takım hadislerde fetih ile birlikte zikredilen Deccal, Hz. İsa ve Mehdi'nin çıkışıyla alakalı bazı yorumlar üzerinde duracağız. Bu motifler; Kur'an'daki umumi cihad ayetleri, Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin mezkûr ayetten anladığı mâna ve özellikle İstanbul'un fethedileceğine dair hadis ile bu hadisi işaret olarak destekleyen bir kısım ayetlerdir.

Bursalı İsmail Hakkı, Suyûtî' (ö.911/1505) nin *Hüsnü'l Muhadara* adlı kitabından naklettiğine göre, Abdullah b. Bişr b. Rabîa el- Ganevi (veya el-Has'amî) den, O da babasından Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittiğini nakletmiştir: "Kostantiniyye mutlaka fethedilecektir; onu fetheden kumandan ne iyi bir kumandan, onu fetheden ordu ne iyi bir ordudur."⁽¹⁵⁾ Hadis araştırmacıları, özellikle İstanbul'un fethine dair bu mealdeki hadisin sahih olduğu sonucuna vardıklarını bildirmektedirler.⁽¹⁶⁾ Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin yukarıdaki ayete verdiği mâna, kendisini ölünceye kadar Allah yolunda cihada bağlamıştır. İlerlemiş yaşına rağmen, İstanbul'un fethi seferine katılması ve orada ölmesi bunun açık bir göstergesidir. Özellikle İstanbul'un fethi seferine katılmasında, tebliğimize konu olan ayetten anladığı mana ile birlikte, İstanbul'un fethine dair meşhur hadisin de etkili olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü onun ilerlemiş yaşına rağmen bu sefere katılması, özellikle bu konuda mühim bir umut kaynağı taşıdığını düşündürmektedir.

(12) Et-Tevbe 9, 24.

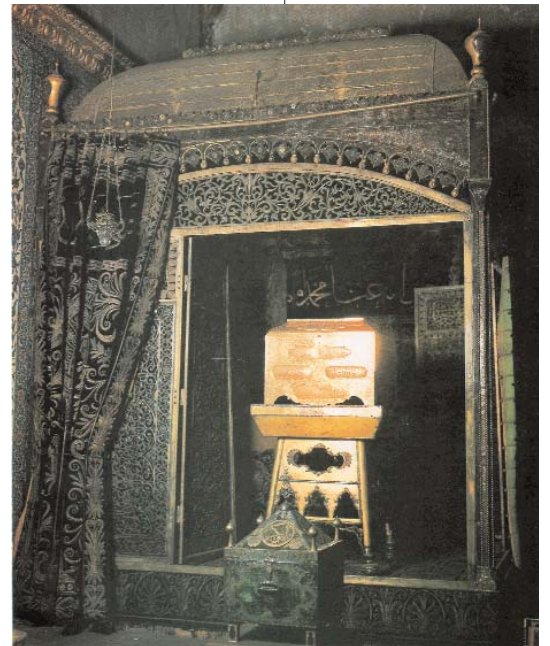
(13) Es-Saff 61, 10-11.

(14) El-Belazuri, Ebu'l Hasan Ahmed b. Yahya, *Füth'ul Bül-dan* (Muhammed Rıdvan taliki) Mısır 1959 s.159.

(15) İsmail Hakkı El-Bursevî, *Ferahurruh*, II, 178.

(16) Bkz. Yıldırım, Ali, "Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma", *Diyanet Dergisi*, XIII, sa. 2, Ankara 1974, s. 116-123

Resim 3; Mukaddes Emanetler, Gümüş Taht, Topkapı Sarayı Müzesi (Geleneksel Türk Sanatları, Mehmet Özel, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.24)

(17) Sertoğlu Midhat, *Osmanlı Tarih Lüğati*, İst., 1986, s.185.

(18) Bkz. El-Hâzin, Alaüddin Ali b. Muhammed, *Lübabu't Te'vil*(*Mecmau't Tefasir içinde*), İst., 1319, I, 280.

(19) el-Maturidi, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed, *Kitabu't Tevhid*'in yazma nüshası (fotokopi), varak 2a'nın kenar notu.

(20) Bkz. Paçacı, Mehmet "Hadiste Apokaliptisizm veya Fiten Edebiyatı", *İslamiyat Dergisi*, I, sayı 1, s.35-53

Hız. Ebû Eyyüb el-Ensarı, İstanbul'un fethini göremedi ise de buraya defnedilmeyi vasiyet etmesi ile buranın, kendi çıkışında yürüyen birileri tarafından fethedileceğini simgelemiş gibidir. Nitekim İstanbul'un fethedileceğine dair hadis ile birlikte, Hız. Ebû Eyyüb el-Ensarı'nın kabrinin orada bulunması da, Emevi ve Abbasilerden sonra Selçuklu ve onu takip eden Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren fetih için muharrir bir unsur görevi ifa etmiş ve bu şuurun uyanık tutulmasına yol açmıştır. Fatih'ten önceki Osmanlı padişahlarının defalarca İstanbul'u kuşatması, bu etki ve şuurun sonucudur. Diğer yandan, Ebû Eyyüb'ün İstanbul'un fethi seferine katılarak orada vefatı ve gömülmesi hadisesi ile İslam'ın bayraktarlığının, Hız. Peygamber'in bayraktarlığını yapan bir sahabe eli ile Türklere intikal ettiği sembolize edilmiş gibidir.

Esasen Osmanlı, dinî bağlara da bağlı olarak kurulmuştur. İstanbul'un fethinden önce ilk defa ikinci Murat Beyin 1421 yılında Bursa'da Emir Buhari'(ö.833/1430) den kılıç kuşandığı rivayet olunmuştur. Emir Buhari, bir Türkistan alimi ve sufisidir; Osmanlı padişahlarına dinî rehberlik fonksiyonunu icra eden bir kişiliğe sahiptir. İstanbul'un fethedilişinden sonra Fatih, Eyüpsultan türbesinde kılıç kuşanma usulünü getirmiş ve tıpkı ikinci Murat Bey'in bir bilgin sufiden kılıç kuşanması gibi, kendisi de burada Akşemseddin elinden kılıç kuşanmıştır. Bundan böyle Osmanlı hükümdarlarının tahta oturdukları zaman, kılıç kuşanmak için Eyüpsultan türbesine gitmeleri gelenek haline getirilmiş ve bu münasebetle düzenlenen merasi-me *Kılıç Alayı* denilmiştir.⁽¹⁷⁾ Böylelikle Osmanlı padişahlarının kılıç kuşandığı iki makam ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Bursa'daki Emir Sultan türbesi, ikincisi İstanbul'daki Eyüpsultan türbesidir.

Kaynaklar, Hız. Ebû Eyyüb el-Ensarı'nın kabrinin, fethi müteakiben Akşemseddin (ö.864/1460) tarafından keşfedildiğini kaydetmektedir. Ancak İstanbul'un fethinden önce yazılan kaynaklarda, İstanbul halkının Hız. Ebû Eyyüb el-Ensarı hürmetine Allah'tan yağmur ve şifa dilediklerini kaydetmektedir.⁽¹⁸⁾ Buna binaen, fetihten önce İstanbul'un çevresinde Müslümanların bulunduğu ve kabrin alanını bildiği düşünülebilir. Başka bir ihtimal de, Hıristiyanların öteden beri burayı bir yatacın mezar bölgesi olarak kabul edip, ondan bir takım manevi yardımlar beklemiş olmalarıdır. Fethi müteakip belirlenen kabrin Müslümanlar tarafından ziyareti daha da canlılık kazanmıştır. Fetih ile birlikte İstanbul'un hızla İslami ve ruhani bir şehir haline gelmesi ve buna Hız. Ebû Eyyüb el-Ensarı için yapılan türbe ve camii ile başlanması, yine bu Mihmandar-ı Nebi sayesinde. Onun Müslüman Türklere olan bu manevi irtibatı Anadolu ile sınırlı kalmaz ve rivayete göre Orta Asya Türklüğüne kadar dahi sarkar. Söz konusu bu rivayete göre, Ehl-i Sünnet'in Hanefilik koluna bağlı olanların itikatta mezhep imamı kabul edilen Ebû Mansur el-Maturidi (öl. 333/944), Hız. Ebû Eyyüb el-Ensarı'nın Türkistan'a göçmüş evladından birinin neslindedir.⁽¹⁹⁾ Hatta onun diğer bir kısım evladının Güneydoğu Anadolu taraflarına göçtüğü rivayetiyle de karşılaşırız. Nitekim, Doğu Beyazıtlı *Yardımcı* soyadını taşıyan ailenin, Ebû Eyyüb El-Ensarı'nın neslinden olduğu yönünde yöredeki yaygın rivayet, bu son bilgiyi destekler mahiyettedir.

Apokaliptisizm İddiaları ve Değerlendirilmesi

Son zamanlarda, aralarında İstanbul'un fethedileceğine dair hadisin de bulunduğu bir takım rivayetlerin, İslam'dan önce örnekleri Yahudi ve Hıristiyanlarda görülen Sâmi, Bizans ve Roma gibi milletlerin Apokaliptisizm'inin(gizli tutulan şeyleri açığa çıkarma geleneğinin) Müslümanlara *fiten* ve *fetih* edebiyatı şeklinde geçmiş ürünler olabileceği ve hatta böyle olduğu yolunda bazı yorumlara rastlanmaktadır.⁽²⁰⁾

Sırf ilmi gerçeklere ulaşmak ve mevzû hadisleri ayıklamak gayesiyle yapılan araştırma ve yorumlardan endişeye mahal yoktur. Gerçekten de Hız. İsa'nın nüzûlü, Deccal'in ve Mehdi'nin çıkışı ile ilgili haberler, Kur'an

Resim 4; Eyüpsultan Camii (İstanbul, Mehmet Halit Bayrı, S. 90)

ve Sünnet metotları ışığında dikkatlice incelenmeye muhtaçtır. Kanaatimizce, bu konularla ilgili hadislerden -sahih olmak kaydıyla- Hz. İsa'nın nüzûlü ile ilgili olanlar müteşabihattandır. Bu konuda kesin bir delil buluncaya kadar işin gerçek ilmini Allah'a havale etmek, en doğru bir davranış olur. Ama, şurası muhakkaktır ki Hz. İsa yeryüzüne inecek ise Müslümanlar için değil, doğru yoldan sapan Hıristiyanları ve Yahudileri İslam'a davet için inecektir. Çünkü Müslümanların yeni bir beklentisi yoktur ve Hz. Muhammed (a.s) son peygamberdir. Diğer yandan Hz. İsa'nın nüzûlü inancı İslam aleyhine istismara müsait olduğundan, bu konuda dikkatli olmak gerekir. Bazı Hadislerde Deccal'e izafe edilen özellikler ise, bazen onu Tanrı derecesine çıkarma gibi bir takım tutarsızlıklar içermektedir. Diğer yandan Deccal motifi ile sanki bir korku ve dehşetin uyandırılmak istendiği imajı akla gelmektedir. Yine kanaatimizce, Deccal ile ilgili hadislerin -sahih olmaları kaydı ile-onun (Deccal'in) her çağdaki zalim, ahlaksız ve topluluklar üzerinde yaygın saptırıcı etkisi bulunan bütün fert, topluluk ve rejimleri ifade eden bir isim olarak yorumlanması akla en uygun yorum biçimidir. Meselâ Avrupalı ve benzeri milletler, insanlığa maddi ve manevi yönden tehlikeli zararlar vermeleri, ahlaksızlıklar yaymaları durumunda birer Deccal topluluk olarak değerlendirilebilirler. Zaten Deccal'den söz eden hadislerde *Benü'l-Asfar* ifadesi geçer ki, bu künye, genelde sarı insanlar olan Avrupalılar hakkında kullanılır. Mehdi kavramına gelince, ona da Deccal'e izafe edilen bazı özelliklerin karşı kutbundakiler izafe edilmekte ve onun bazen Peygamberin başaramadıklarını başaracağı söylenmektedir. Dolayısıyla Mehdi kavramı peygamber inancını sarsmak için istismara müsaittir. Kanaatimizce, bununla ilgili en mantıklı ve mutedil görüş şöyle olabilir: Mehdi, harika ve tek bir şahsiyet değildir. Doğru yolda olan ve İslam'a hizmet eden her normal fert ve topluluk için bu isim kullanılabilir. Nitekim, Bursalı İsmail Hakkı(ö.1137/1725), "İstanbul'un fethinden sonra Mehdi'nin çıkacağı"ndan söz eden hadisi yorumlarken, *Mehdinin Fatih Sultan Mehmet olabileceğini* belirtmektedir.⁽²¹⁾ Buna bakarak, akla şöyle bir fikir gelebilir: İstanbul'un fethinden söz eden bazı hadislerde Mehdi ile birlikte Hz. İsa'dan ve Deccal'den de söz

edilmektedir. İstanbul'un fethi, Hz. İsa'yı yanlış yorumlayan ve o güne kadar inanç bakımından batıl yolda olduğu gibi, teknikte de geri olduğu için, kör hükmünde bulunan Avrupa'nın gözünü açmış ve teknikte hızla ilerlemesine sebep olmuştur. Zaman ve hadiseler göstermiştir ki, Avrupa bu tekniğini, özellikle ahlak bozma alanında ve genellikle dünyayı sömürgeleştirme yolunda büyüleyici bir ustalıklı insanlığın zararına kullanmış ve halen de kullanmaktadır. İcadlarıyla insanlığa sağladığı maddi refah ve kolaylıklar, sebep olduğu maddi ve manevi zararları maskeleyerek ve onu (Avrupa'yı)evrenin sahte tanrısı Deccal yerine koymaktadır. İmdi bazı hadislerde Deccale verilen tanrısal roller gerçek değil de böylece mecazi manada alınrsa, yukarıda sözünü ettiğimiz tutarsızlıkların bertaraf edilme imkânının ortaya çıktığı söylenebilir. Deccal'e *Mesih* adı da verilmektedir. *Mesih*, bilindiği gibi, İsa'nın diğer bir adıdır. Ancak, Deccal, gerçek İsa değil, onun yolunda olduğunu iddia eden, fakat gerçekte ona ihanet eden aldatıcı ve saptırıcı gerçek veya hükmi şahsiyettir. Bursevî'nin yorumundan çıkarılabilecek sonuca göre, İsa'nın Mehdi ile işbirliği yapması, gerçek Hz. İsa-Mesih'in, doğru yol olan İslam üzerinde bulunan Fatih Sultan Mehmed'in inancında olması ve bir gün bu inancın insaf-lı Avrupalı Hrisitiyanlarca anlaşılacak sahte Mesih olan Deccali temsil eden batıl inancı, manevi güç ile birleşen maddi güçle etkisiz hale getirmesi olarak alınabilir. Tabii, bütün bunlar bir çok yorumlar gibi, birer yorumdur; ancak nisbeten akla uygun yorumlardır. Nihai gerçeği, tekrar edelim, yalnız Allah bilir. Fakat özellikle belirtelim ki Mehdi, Hz. Peygamberi aşamaz; Hz. Peygamberin yapmadığını/ yapamadığını yapamaz. Ayrıca mucizeler, Peygamberle sona erdiğinden, Mehdi, mucize de gösteremez. Ancak velilerin kerameti haklıdır. Allah'ın bu has kulları, herhangi bir iddia ve gösterişte bulunmadan, ufak tefek bazı harikalar/kerametler göstererek İslam'a ve Müslümanlara yararlı olabilirler. *Mehdinin çıkışı ile yirtici canavarların kuzularla bir arada bulunacağı, zulüm, cinayet ve korkuların son bulacağı bir dünya cennetinin gerçekleşeceği* yolundaki rivayetler de bir hayal ürünüdür. Bu gibi haberlerin, dünyaları mutsuz insanları avutmak veya bazı menfaatler temin etmek için bir takım açık gözler tarafından uydurularak Peygam-

(21) İsmail Hakkı *el-Bursevi*, *Ferahurruh*, II, 179.

(22) Bkz. El-Mümtetine 60, 8-9.

(23) En-Nur 24, 55.

24-El-Fetih 48, 20-21.

bere hadis diye isnat edilmiş sözler olması kuvvetle muhtemeldir. Anlatılan bu durum, ancak âhiretteki cennette gerçekleşecektir. Bu bakımdan böyle bir dünyanın tasarlanması, ahiret inancını yıkmak için olması da muhtemeldir.

Fakat biz, zaman zaman Hz. İsa, Deccal ve Mehdi ile ilgili hadislerde zikri geçen *İstanbul'un fethi* hadisesinin müstakil olarak ele alınması gerektiğini düşünüyoruz ve bu itibarla İstanbul'un fethi olayını Yahudi ve Hristiyanlarda görülen Sami geleneği ile eş tutarak; Bizans'ı yeniden ihyaya, Müslüman Türkleri barbar, işgalci ve müstemlekeci olarak tanıtmaya sloganından inadına vazgeçmeyen Avrupa'nın ve onun soyundan gelenlerin *uygarlık* adı altında modern usullerle ortaya koydukları gerçek barbarlıklara, işgallere, sömürgeciliklere ve cinayetlere yeşil ışık yakabilecek ve art düşünceli oryantlizmin ilim yaldızlı emellerine alet olabilecek bir kısım yorumların ilmi olduğunu söylemenin zor olduğu kanaatindeyiz.

Ayrıca, bir geleneğin, dünyanın çeşitli yer ve zamanlarındaki bir kısım milletlerde sürekli görülmesi, bu milletlerin onu hep birbirinden tevârüs ettiklerini değil de onun, birbirinden habersiz ve müstakil olarak müşterek bir kaynaktan aldıkları bir değer olduğunu gösterebilir. Diğer yandan, özellikle tek gerçek İlahî din olan İslam, madde ile manayı beraber götüren bir dindir. Dolayısıyla İslam imanı, vatandan soyutlanamaz. Bu açıdan bakıldığında, İslam imanının önce Mekk'e'yi ve Medine'yi, peşi sıra Kudüs'ü, sonra Semerkand'i, Buhara'yı, Taşkent'i, Oş'u ve bilahare Anadolu'yu ve İstanbul'u kendisine vatan edinmeyi mefkûre kabul etmesinden daha tabii ne olabilir. Biliyoruz ki barışın en büyük savunucusu olan Kur'an, bunun için *olmazsa olmaz* iki şart koşturmaktadır. Bunların birincisi, gayri Müslimlerin, Müslümanlarla dinlerinden dolayı savaşmamaları, ikincisi de Müslümanları yurtlarından çıkarmamaları veya çıkarılmalara yardım etmemeleridir.⁽²²⁾ Bu da gösteriyor ki Kur'an, din ile vatanı birbirine paralel tutmaktadır. Şu halde, hadislerin kritiğini yaparken, onların Kur'an'la doğrudan veya dolaylı olarak desteklenip desteklenmediklerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Müslümanların gelecekte fetihlerde bulacaklarına işaret eden bir kısım ayetlere rast-

lamak mümkündür. Örnek olarak " *Allah, sizden iman edip iyi ve doğru işler yapanlara, kendilerini, öncekileri hakim kıldığı gibi hiç şüphesiz arzda hakim kılacağını, razı olduğu yegâne din olan İslam'ı yaşamalarına hiç şüphesiz imkan vereceğini ve geçirdikleri korkulu dönemlerden sonra bu korkunun yerine hiç şüphesiz emniyet getireceğini vâdetmiştir. Onlar bu emniyet içerisinde bana hiçbir şeyi ortak koşmadan, yalnız bana ibadet edeceklerdir. Kim bundan sonra küfre dönerse, dinin (ve dolayısıyla Allah'ın bu dinin bağlılarına vâdettiği nimet ve mükâfatların dışına çıkmış olanlar, işte onlardır.*"⁽²³⁾ ; " *Allah size, alacağımız pek çok ganimetler vâdedip, hemen şimdi şunu (Hayber fethini veya Hüdeybiye barışını) bağışlamıştır. Başka bir takım fetih ve ganimetleri de vâdetmiştir ki siz onları kazanmaya güçlü (ve bilgisine sahip) değildiniz. Onları ancak Allah'ın bilgisi ve kudreti kuşatmıştır. Allah her şeye güçlüdür.*"⁽²⁴⁾ Mealindeki ayetleri zikredebiliriz.

Diğer yandan Hz. Peygamberin, zamanın belli başlı devlet başkanlarına olduğu gibi, Bizans hükümdarı Herakleitos'a İslam'a davet mektubu göndermesi de Hz. Peygamberin Doğu Roma'nın merkezi İstanbul'u gündeminde tuttuğunu gösterir. Bununla birlikte bizzat Kur'an'da Doğu ve Batı Roma'yı kapsayan Er-Rum adına izafeten bir sureye yer verilmiş olması da bu savı destekler mahiyettedir. Adı geçen sûrede Rumların galibiyet ve mağlubiyetinden; içlerinde Rumların da bulunduğu pek çok insanların dünya hayatının görünen kısmı ile ilgili bilgilere sahip olmalarına mukabil, ahiretten gafil bulunmalarından; arkeolojik konulardan; kainatın ve insanın yaratılışından; dillerin ve renklerin ayrılışının, biyolojik ve astronomik hadiselerin incelenmesinde bilginler ve mütefekkirler için bir çok bilgi ve belgelerin bulunduğu vb. gibi daha başka hususlardan bahsedilmesi ve âdeta geçmişteki Yunan ilmi ve felsefesi yanında, gelecekteki Batının çağdaş ilim ve tekniğini de kritik eden konulara mucizevi bir tarzda yer verilmiş olması İstanbul'un ve hatta Avrupa'nın Kur'an'ın konuları dışında kalmadığını göstermektedir. İstanbul'un fethi ve Avrupa ile İslam âleminin fetih sonrası ilişki akışının Araplar ile değil de Türkler vasıtası ile olacağını hadiseler ile ortaya çıkmasının, mezkûr sure ve ayetler ile irtibatsız ve yalnız bir rastlantı sonucu olduğunu iddia etmek, Kur'an mucizesi yanın-

da realiteleri de görmezlikten gelmek olur. Şu halde, İstanbul'un fethi hadisinin isnat zincirinin, görünüşte zayıf ve bazı siyasi mülahazalar ile uydurulmuş olma ihtimali varit bulunsa bile, yalnız olayların hadisin ifadesine uygun ve İslam aleminin hayrına ve inkişafına hizmet edecek tarzda gelişmesi dahi bu hadisin aklen sıhhatini gerektirecek tarzdadır. Eğer İstanbul, özellikle Müslüman Türkler tarafından fethedilmiş olmasaydı, İslam'ın çehresi çok önceden solacak ve her şeye rağmen, çok olumlu yönleri bulunan bu günkü manzaralar dahi görülemeyecekti.

Şayet Kur'an'ın bu beyanları da İslam yorumcularınca Apokaliptisizm ile değerlendirilir ise, o takdirde önemli bir kriz ile karşı karşıyayız, demektir. Böyle bir krizi, farklı zeminlerde tartışmanın gerekeceği açıktır. Kur'an'ın indirilişi sırasında muhaliflerce ortaya atılan ve Kur'an tarafından yeteri kadar yanıtlanarak tarihin raflarına kaldırılan bayat iddialar, oryantalistlerce yeni imiş gibi ortaya konmakta ve bunlar bazı çevrelerce, *mal bulduğunu sanan mağribi* misali, kırık dökük tercümelerle ve bilimsellik adına Türkiye gündemine sokularak, zaten problemlerle boğuşan insanlarımızın kafaları karıştırılmaktadır. Bunun İslam'a bir yarar getireceğini düşünmüyoruz. Yapılması gereken iş, hep reaksiyoner olmak değil, biraz da aksiyoner olmaktır. Bu da İslam gerçeklerini oryantalistlere anlatmak üzere Batı dillerinde kaleme alınmış eserleri Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde yayınlamakla gerçekleşir.

Bu itibarla, *İstanbul'un fethi* hadisesinin, Kur'an ve Sünnet'ten tamamen kopuk, dünya siyasi tarih konjonktüründeki sıradan bir olay olarak değerlendirilmesinin isabetli olmayacağı sonucuna varılabilir.

İstanbul'un fethini kutlarken, başta Yunan olmak üzere, Avrupa, Amerika ve Rusya gibi devletlerin İstanbul'a olan iştahlarının daha da kabarmasına yol açmamaya dikkat etmemiz gerektiğini de ilave etmeliyiz. Diğer yandan, bir ayette de meâlen *"Onlar geçmiş bir ümmettir. Onların kazandığı kendilerine, sizin kazandığınız da sizedir."*⁽²⁵⁾ buyurulduğu üzere, atalarımızın kazandığı bu kutlu zafer ile övünebilmemiz için, onu korumak ve geliştirmekle yükümlüyük. İstanbul'u bekleme si muhtemel işgal, ahlaksızlık, anarşi, fitne ve fesat tehlikelerine karşı gerekli tedbirleri alıp almadığımızın muhasebesini yapmalıyız. Ya-

kın günlerde Irak'ın başına gelenlerden ibret almalıyız. Avrupa, Amerika ve Rusya'nın ve onların köhnemiş atası iken, şimdi şımarık çocuğu durumuna getirilmiş bulunan Yunan'ın/Rum'un -Allah göstermesin- bir gün İstanbul'u işgal ve istilaya kalkışmaları durumunda burayı savunacak petriot füzesi ve rampalarının, koruyucu uçak gemilerinin, bombardıman uçakları ve jetlerinin ve diğer her türlü donanımın hazırlanması için ne lazım ise milletçe yapmalıyız. Bunları yapmazsak, Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari'nin zikri geçen ayete verdiği manaya göre, başta bu dünya cenneti Şehir olmak üzere, bütün vatanımızı tehlikeye sokmuş oluruz. Geçmiş ile övünürken, çağın gerektirdiği sivil ve askeri gücü tedarik etmek gayret ve başarısını göstermek sureti ile ecdadının açtığı çığır sürdürülemeyen milletler bir süre acziyet, meskenet ve gaflet batağında sürünerek yaşasalar bile, sonunda kâinatın hak edenlere acımasız kanunlarının pençesi altında varlık sahnesinden silinmeye mahkûm olurlar. Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari ve ecdadımızı anarken, örnek alınmasını tavsiye ettiğimiz husus, elbette o devrin teknolojisi değil, bu iman ve azim abidelerinin çağı yakalamaya yönelik öğütlerini dikkate almaktır. Dolayısıyla "21. Yüzyılın sorunlarının çözümünü 1400 yıl öncesinin

25-El-Bakara 2, 132.

Resim 5; Eyüpsultan Camisi (Eyüp Belediye arşivinden-2003)

öğütlerinde aramak gericiliktir" sözünün muhatabı biz olamayız.

İstanbul işgal edilemez demeyelim. I. Dünya Savaşı sonrasında İstanbul'un, savaşın galipleri olan İtilaf Devletlerince 13 Kasım 1918'de resmen işgal edildiğini, işgalin beş yıl sürdüğünü ve savaş gücüyle değil, Lozan Antlaşması hükümlerince sona erdiğini hatırlamak lazımdır. Evet maddi gücümüz, o günden çok ilerdedir. Ancak bu gücün yüzde yüz kendi fabrikalarımızda üretilmediğini ve süper güçlere oranla yetersiz olduğunu unutmamalıyım. Sonra, o gün milletimizin moral değerlere bağlılığı daha kuvvetli idi. Bu gün bu değerlere bağlılık önemli oranda erozyona uğramıştır. Dolayısıyla maddi güç yetersizliği yanında, manevi güç yetersizliğimiz vardır. Ayrıca o gün bazı sebeplerle işgale son veren Avrupalılar ve onların destekledikleri devletler, bu gün işgalde bulunsalar, acaba bir daha burayı kolayca boşaltırlar mı?!

Ebû Eyyûb el-Ensari'nin mezkûr ayete verdiği mana işte bütün bu tehlikelere karşı tedbir almamızı önermektedir. Fetih şenlikleri ve Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari'yi anma ihtifalleri, bu tedbirleri almaya hız vermemize vesile olmalıdır. Lâkin manzara şudur; Müslüman Türk'ün tarihî ve güncel düşmanlarının İstanbul'un cazibesi karşısında ilgileri sürekli artmakta, Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari'nin Kur'an'dan ilham alarak dikkat çektiği tehlike çanları çalmakta, bu manzara karşısında Fatih, mezarında ızdıraplar içinde kıvranmakta, fakat İstanbul'un bir kısım sosyetesinden habersiz çılginca eğlenmektedir. Bu tabiat harikası, kendi elleriyle taliplerine sunmaya hazır olanlar için mesele yoktur; ama böyle düşünmeyenlerin işi gerçekten zordur.

Son bir hususa daha değinmekte yarar vardır. Genellikle tarihçiler, Orta Çağın İstanbul'un fethi ile son bulduğunu ve Yeni Çağın başladığını kabul ederler. Oysa bir kısım Avrupalı tarihçilere göre, İstanbul'un fethi, medeni ilerlemeler açısından bir tekâmül sayılamaz. Halbuki, matbaanın icadı ve Amerikanın keşfi, uygarlık aşamalarında büyük bir adım sayılabilir. Bu itibarla Yeni Çağ, İstanbul'un fethi ile değil, Avrupa'nın yeni keşifler devri ile başlatılmalıdır.⁽²⁶⁾

Bu bile gösteriyor ki Avrupalılar, İstanbul'un Müslüman Türklerce fethedilişini içlerine sindirememişlerdir. Esasen, istisnalar

saklı kalmak kaydıyla, genel olarak onlar nazarda insanın ve hele Avrupalı olmayan insanın, insan olarak pek fazla bir değeri yoktur. Teknik ve eşya özellikle bu istenmeyen insandan daha değerlidir. Son olaylarla bir defa daha gördük ki, ister Doğu ister Batı Blokundan olsun, süper devletlerin ve onların paralelinde olanların uygarlık anlayışları, teknik güç uygarlığıdır; dolayısıyla, insanları sindirmeyi hedefleyen bir uygarlıktır. Bu bakımdan onların işine gelmeyen insanları kazığa vurduran, Osmanlı elçilerinin serpuşlarını başlarına çivilettiren, memleketteki bütün kör, topal ve sakatları bir binaya toplayarak içirip sarhoş ettikten sonra bina ile birlikte topluca yangına veren Kazıklı Voyvoda'nın, dinî veya felsefî inançlarından dolayı ilim adamlarını tanrı adına yakan veya yırtıcı canavarlara parçalattıran Engizisyon mahkemelerinin hakimiyetini doğrudan veya dolaylı olarak etkisiz hale getiren Fatih'i bir deha ve fethini bir medeniyet olayı saymamalarına şaşmamak lazımdır. Ancak, insafli düşünelim, Türkler o zamanın Avrupa'sından her yönden üstün olmasalardı, İstanbul'u alabilirler mi idi? Ve yine Türkler modern devlet gücünü doğuran 15. asrın son devresinde, barutu mükemmel şekilde kullanarak İstanbul'u almasalardı, Avrupalıların gözü açılacak, Rönesans hızlandırılacak, Reform başlayacak, kilisenin din ve vicdan hürriyetine vurduğu zincirleri kırma şuuru uyanacak, Fransız İhtilali meydana gelecek, Avrupa'nın hurafelerden kurtularak aydınlanmasına zemin hazırlanmış olacak mıydı?. Diğer yandan, İstanbul'un fethi ile İpek Yolunun kapandığı korkusuyla doğuya götüren başka yolların araştırılması sonucu Hindistan ve Çine ulaşılması, büyük coğrafi keşifler ve bunlara paralel olarak Osmanlıyı mağlup etmek için girişilen yeni teknik araştırma ve buluşlar İstanbul'un fethinin sebep olduğu Avrupalılarca medeni sonuçlar değil midir? Söz konusu Avrupalı tarihçiler, bu gerçeklere gözlerini yummuş görünüyorlar. Ama bu Avrupalı tarihçiler kabul etmeseler de, tarihi realiteler göstermiştir ki, İstanbul'un fethi Avrupalı'nın gözünü açmıştır. Osmanlı'yı yenilgiye uğratmak için Avrupalı, bütün hırsı ve gayretiyle ve giderek artan bir tempoyla çalışırken, ilerleyen yıllarda İstanbul Fatih'inin sonraki torunları -malesef- uyumuşlar, çağa ayak uyduramamışlar ve bir gün geldi ki, de-

ğil imparatorluğu, İstanbul'u bile koruyamaz duruma düşmüşlerdir. Kur'an'ın mesajını, Peygamber ve sahabesinin tatbikatını unutarak tedbir almayan ve bu suretle İslam yurtlarını geri bırakarak haçlı sürülerine çiğneten Müslüman adlı milletler Allah'a ve peygambere isyan ve ihanet içerisindedirler. Evet, bu ihmal, isyan ve ihanetlerin bir sonucu olarak, evvelce de belirttiğimiz gibi, 1453' te fethedilişinden sonra, İstanbul ilk kez İtilaf Devletlerinden oluşan yabancı kuvvetlerce, 13 Kasım 1918' de resmen işgal edilmiş ve beş yıl süren işgalden sonra Lozan Antlaşması hükümlerine göre 2 Ekim 1923' de boşaltılmıştır.

SONUÇ

Musavver Dairetü'l Mearif'in, Hz. Peygamber'in misafir kaldığı evin Ebû Eyyûb el-Ensari'nin babası Zeyd'in evi olduğu yolundaki rivayeti doğru değildir.

Ebû Eyyûb el-Ensari'nin söz konusu ayette verdiği mana, Kur'an'ın diğer ayetlerine işaret olarak desteklenmektedir. Dolayısıyla bu ayete verilen diğer mânalar zayıf görünmektedir.

İstanbul'un fethi ile ilgili hadisin, Sami geleceğinden İslam'a intikal etmiş Apokaliptisizm'in bir devamı olabileceği yolundaki görüş, Kur'anı şaibeli göstermeye kadar varabilecek nitelikte tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

Ebû Eyyûb el-Ensari'nin bir çok fetihlerden sonra, önce Kıbrıs'ın, sonra da İstanbul'un fethi seferine katılması, Müslüman Türklerin gelecekte buralara hakim olacağına ve İslam bayraktarlığını ondan devir alarak sürdüreceklerinin bir işareti olarak değerlendirilebilir.

Ebû Eyyûb el-Ensari'nin kendisi İstanbul seferine katılıp orada vefat ettiği gibi, onun evladından birinin de Türkistan'ın İslamlaşması seferine katılmış olduğu ve meşhur Ehl-i Sünnet imamı Ebû Mansur el-Maturidi'nin bunun neslinden geldiği yolunda bir rivayet bulunmaktadır. Diğer yandan Doğu Beyazıtlı Yardımcı soyadını taşıyan ailenin Ebû Eyyûb el-Ensari'nin neslinden olduğu yolunda bir rivayeti bu aile fertlerinden dinlemiş bulunmaktayız.

Fatih'in İstanbul'u fethetmesinin ve buranın Müslüman Türk nesillerince sürekli olarak korunmasının anahtarı, Ebû Eyyûb el-Ensari'nin mezkûr ayetten anladığı mesajda

saklıdır.

Bursalı İsmail Hakkı merhum, İstanbul'un fethi hadisindeki Mehdinin Fatih Sultan Mehmet olabileceğini belirtmektedir. Bu yoruma dayanarak, İstanbul'un fethinin Deccal, İsa ve Mehdi üçlüsüyle anılmasından şu sonuçlar çıkarılabilir: a) Deccal, Hz. İsa'ya mensup olduğunu iddia eden, ancak gerçekte ona ihanet eden Avrupa Hıristiyanlığını temsil eder. b) Gerçek Hz. İsa, Mehdî olarak anılan Fatih'in İslam'dan ibaret inancına sahip olduğu Müslümanlarca kabul edilen Peygamberdir. c) Mehdi ile Hz. İsa'nın birlik yapması da vaktiyle Hz. İsa'nın getirdiği inancın bir gün özdeş olduğu İslam ile birleşmesini sembolize edebilir.

İstanbul'un her çağda korunması fethinden zordur. Çünkü onu korumak, sürekli olarak, en azından süper dünya güçlerininine denk bir güce sahip olmayı gerektirmektedir. Bu güce sahip olunmadığı takdirde İstanbul'un fethini kutlamak çok bir şey ifade etmez.

Ve bir yakarış:

Anadolu bir bahçe; İstanbul bu bahçenin başında görkemli bir saray; Çanakkale ve İstanbul boğazları bu bahçeli sarayın dünyaya açılan kapıları; buraların hakimiyeti, bu kapıların anahtarının elde bulundurulması; başta Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari ve Fatih olmak üzere nice sahabe, sultan, şüheda, ulema ve evliya bu bahçeli sarayın manevi bekçileri; millet ile bütünleşen askerler, polisler ve diğer güvenlik görevlileri de onun maddi ve aktif bekçileri; nice cami, minare, mescid ve medreseler ve diğer İslâmî eserler bu sarayın tapuları mesabesindedir. Allah bizi İstanbul'dan ve İstanbul'u bizden ayırmasın! Bu mülk-ü millete, bu din-ü devlete zeval vermesin!

Resim 6; Eyyûb Piyerloti (İstanbul, Atlantis, Martin Hürlimann, S. 112)

